УДК 821.111Р7.07 "16/17"

ПИСЬМЕННИК - ЄЛИЗАВЕТИНЕЦЬ ГЕНРІ РОБЕРТС : СПРОБА РЕКОНСТРУКЦІЇ БІОГРАФІЇ

Тарасенко К.В., пошукач

Запорізький інститут державного та муніципального управління "Гуманітарний Університет"

У статті зроблено спробу реконструювати біографію маловідомого англійського письменника доби Відродження Генрі Робертса. Автор намагається подати цілісну картину життя і творчості літератора.

Ключові слова : Ренесанс, біографія,роман, памфлет.

Тарасенко К.В. ПИСАТЕЛЬ-ЕЛИЗАВЕТИНЕЦ ГЕНРИ РОБЕРТС: ПОПЫТКА ВОССТАНОВИТЬ БИОГРАФИЮ / Запорожский институт государственного и муниципального управления "Гуманитарный университет ", Украина.

Автор статьи предпринимает попытку восстановить биографию малоизвестного английского писателя эпохи Возрождения Генри Робертса и как можно подробнее осветить жизненный и творческий путь писателя

Ключевые слова : Ренессанс, биография, роман, памфлет.

Tarasenko K. V. AN ELISABETHAN ENGLISH WRITER HENRY ROBERTS : ATTEMPT TO RESTORE HIS BIOGRAPHY / Zaporizhzhya Institute of State and Municipal Government, Ukraine

The article deals with the attempt to restore the biography of the Renaissance English writer Henry Roberts, of whom is known very little. The author tries to describe the life and main works of the writer

Key words: Renaissance, biography, novel, pamphlet.

У свідомості пересічного читача яскрава та неповторна епоха Ренесансу як правило асоціюється з іменами таких корифеїв красного письма як Вільям Шекспір, Франсуа Рабле, Мігель де Сервантес, шедеври яких тривалий час привертають увагу і науковців, і шанувальників художнього слова. Втім, біографії навіть визнаних геніїв інколи містять чимало загадок: приміром, відсутність достеменних відомостей про життя Великого Барда створила підґрунтя для виникнення численних антишекспірівських теорій, в основі яких лежить сумнів щодо істинності авторства його творів. Життя Роберта Гріна (1562-1592) – автора цікавих любовних романів та конні-кетчерівських памфлетів - теж обривається раптово і загадково : існує думка, що його навмисне отруїли на замовлення одного з членів Таємної Ради.

Більш повними і достеменними є відомості про долю тих літераторів, які були водночас відомими історичними діячами і удостоїлися уваги тогочасних хроністів чи біографів. Так, наприклад, чимало цікавих фактів про діяльність знаного англійського гуманіста Томаса Мора (1477?-1535) наведено на сторінках трьох біографічних творів, присвячених цій особистості: "Життя сіра Томаса Мора " (1557) Вільяма Ропера, " Життя та смерть Томаса Мора, Лицаря, який певний час був Лордом, високоповажним канцлером Англії, описані за часів королеви Марії Ніколасом Гарпсфрілдом" (1557) Ніколаса Гарпсфрілда, розділ "Життя та ілюстративні мартирологи сіра Томаса Мора колишнього лорда – канцлера Англії" в латиномовній праці "Три Фоми " (1558) Томаса Степлтона. Доволі цілісну візію життєвого та творчого шляху Філіпа Сідні (1554-1586) дає твір “Життя славетного Філіпа Сідні" (1610-12), що був написаний його близьким другом Фалком де Гревілем бароном Бруком. У творі Ісака Волтона "Життєписи доктора Джона Донна, сіра Генрі Волтона, містера Річарда Гукера, Містера Джорджа Герберта" (1640) читач знаходить факти та цікаві подробиці життя згаданих у назві англійських ренесансних авторів. Біографія навіть репрезентативних персоналій епохи іноді потребує критичного осмислення, а щодо “забутих” письменників другого або навіть третього ряду, постаті яких перебувають у тіні більш талановитих сучасників, то і реконструкція біографічного дискурсу, а інколи навіть і встановлення точних дат життя та смерті потребують від сучасного дослідника копіткої роботи і проведення ретельних історико-літературних розвідок та архівних пошуків.

Одним із таких “забутих” авторів-єлизаветинців є англійський письменник Генрі Робертс, перу якого належать доволі популярні свого часу романи “Виклик Фортуні”(1590) та “Феандер. Цнотливий Лицар.”(1595). Ім’я цього романіста навіть не згадується на сторінках фундаментальних вітчизняних видань з історії англійської літератури. У зарубіжних наукових роботах, присвячених англійській літературі доби Відродження, інформацію про Генрі Робертса можна зустріти вкрай рідко. Про

незадовільний стан вивченості художньої спадщини даного літератора свідчить хоча б той факт, що не існує однозначної думки стосовно повного переліку написаних ним літературних творів.

Прикметно, що існує декілька варіантів написання прізвища письменника (Roberts Henry/ Robarts Henry). Як показує аналіз першоджерел, найбільш вживаним є перший варіант – Roberts Henry, він функціонує в історичних документах “Акти Консульства Англії ”("Acts of Privy Council of England")[1], “Календар Державних Паперів" ("Calendar of State Papers…")[2] та каталогах “Скорочений Каталог Книг”("A Short – Titled Catalogue of Books")[3], “Загальний Каталог Друкованих Книг”("General Catalogue of Printed Books")[4]. Перевагу цьому варіантові віддають і німецькі вчені Гельмут Бонхейм та Гізельгер Тигель. Прихильниками другого варіанту написання є дослідники Луї Райт[5], Вальтер Девіс[6], Клаус Дітер Матуссек[7], Пол Селзмен[8]. Подвійне написання прізвища Roberts/ Robarts можна зустріти в таких джерелах, як “Словник національних Біографій”[9] та багатотомному дослідженні Бейкера “Історія англійського роману” ("The History of the English Novel")[10]. Подібна плутанина, вірогідно, була викликана неусталеністю тогочасної англійської орфографії: прикметно, що ім'я письменника Джорджа Гасконя має 3 варіанти написання (Gascoigne,Gascon,Gascoine), а його сучасника Вальтера Релі аж понад сорок, найуживанішими з яких є Rawleigh, Rawley, Ralegh, Raleigh. Таким чином, мовна неунормованість призвела до появи доволі цікавої гіпотези, нібито в єлизаветинській Англії було два літератори на ім’я Генрі Робертс. Вирішення цієї проблеми намагається знайти вчений Луї Райт. Він зазначає, що існує принаймні дві версії, що прояснюють цю доволі дивну ситуацію. За першою версією один з Робертсів був почесним есквайром її Величності, а другий - моряком, за іншою - за часів Єлизавети в Лондоні жила сім’я друкарів на прізвище Робертс: і батько, і син у цій родині носили ім’я Генрі. З’ясування повного переліку літературних текстів, що вийшли з під пера Генрі Робертса ускладнюється ще й тим, що велика кількість літературних творів єлизаветинської доби була підписана лише ініціалами авторів. Серед них є декілька художніх праць підписаних H.R., що дає підстави приписувати їх саме вищезазначеному авторові, оскільки серед інших тогочасних “men of letters” тільки він мав такі ініціали. До такої категорії належать памфлети “Повернення наших кораблів до Англії…”(1592) та “Найшляхетніший і найпочесніший урочистий прийом короля Данії Крістіана IV…"(1606). Отже, дискусійний стан питання про те, скільки ж людей на ім'я Генрі Робертс причетні до публікації літературних творів та відкритий характер проблеми авторської ідентифікації памфлетів з ініціалами H.R. унеможливлюють чітку хронологізацію життєвого і творчого шляху письменника.

Інформації про біографію цього літератора дуже мало. Достеменно відомо лише, що Генрі Робертс був родом з Девонширу, у зрілому мешкав у Лондоні, був моряком (ця інформація наведена в “Історії англійського роману” Ернеста Бейкера, в “Словнику Національних Біографій” та в дослідженнях Гізельгера Тигеля, Луї Райта, Клауса Дітера Матусека), але точні дати його народження та смерті не встановлені. Початок письменницького шляху Робертса датується 1585 роком і налічує три десятиліття.

Перший памфлет письменника “Найдружелюбніше прощання…"(1585) вийшов після того, як Френсіс Дрейк вирушив у експедицію до американської колонії Іспанії (West Indies). У цьому творі автор вихваляє всіх, хто брав участь у експедиції, а особливо самого Дрейка. Цікавим видається той факт, що у памфлеті не фігурують імена учасників вояжу, отже справедливою виявляється думка дослідника Луї Райта про те, що Робертс не був особисто знайомий з членами команди Дрейка. Цей панегіричний памфлет за проблемно-тематичною орієнтацією цілком відповідає популярній тогочасній традиції, яка сформувала специфічне явище в лоні тогочасного красного письменства - так звану літературу мандрів.

В іншому памфлеті на морську тематику “Новини з морів Ближнього Сходу” (1594) письменник використовує форму першої особи однини [5,183], це дає підстави для припущення про те, що в цій морській подорожі він сам брав участь. У памфлеті “Ланкастер…..” (1595) письменник підкреслює, що "єдина його професія – море, і він повинен писати про своїх героїв” [Цит за 5,176]. У памфлеті “Горн Слави”(1595) автор знову-таки розхвалює людей, що наважувалися брати участь у ризикованих морських вояжах, місія яких полягала в тому, щоб " шукати скарби землі задля слави країни"[Цит за 5, 185].

Іншим панегіричним твором у дусі тогочасної памфлетної традиції є віршований твір Робертса “Трубний Галас Слави”(1589), присвячений славетним лондонцям – Серу Волтеру Мілдмею та Мартіну Карлтропу. У передмові до нього Робертс вибачається за свій стиль та вважає себе недостойним писати подібний твір, що звичайно є своєрідним реверансом, який дуже часто використовувався тогочасними письменниками. Цей памфлет характеризує Робертса як патріота свого міста, котрий був небайдужим до лондонських подій.

Інформаційний бюлетень “Повернення наших кораблів до Англії”(1592) також можна вважати джерелом біографічних відомостей про письменника. У ньому описується зустріч автора з Вільямом Грефтоном у порту Кловелі, куди останній повернувся після героїчних морських пригод. Вірогідно, що цей твір був написаний саме Робертсом-моряком, оскільки достеменний опис морської операції могла дати тільки людина, яка на цьому зналася. Як зазначає науковець Луї Райт, він [Робертс- К.Т.] працював у одному з Девонширських портів[5,181]. Можливо, що саме там молодий Генрі розпочав кар’єру моряка, яка виявилася доволі успішною. Про це свідчать документальні відомості наведені в “Актах Консульства

Англії ” (Acts of Privy Council of England), згідно з якими Робертс згадується як помічник капітана Гленхама. Пізніше Робертс провів вдалу морську операцію, за що йому було присвоєно звання капітана та пенсія в розмірі двох шилінгів на день[1,404]. Звичайно, що всі морські враження письменника та його панегірична патетика знайшли своє вираження у памфлетах, за що Луї Райт закріпив за ним метафорично влучну характеристику: “патріотичний пропагандист та романіст”[5,176].

Художня манера Робертса-романіста не відзначається особливою оригінальністю: як і більшість тогочасних прозаїків, він наслідує одного з найталановитіших єлизаветинців - Джона Лілі, роман якого “Евфуес“ став на довгі десятиліття взірцем стилістичної вишуканості та віртуозності. Прикметно, що більшість дослідників порівнюють Робертса не стільки з Лілі, скільки з Гріном. Вальтер Девіс, приміром, наголошує, що саме авторові “Пандосто“ Робертс має багато чим завдячувати [6,262]. Ймовірно, йдеться про сюжетно-тематичну подібність, а також про ідентичніть настроєвої палітри цих любовно-авантюрних романів Гріна “Арабасто” та “Виклик Фортуні“ Робертса. Поділяючи в цілому думку Вольтера Девіса, слід зауважити, що для всіх без винятку любовно-авантюрних романів єлизаветинської доби характерним є використання геліодорівських кліше та “готового” набору романічних ситуацій (напад розбійників, трагічні помилки, щасливі випадковості, драматичні та комічні збіги обставин тощо). Той незаперечний факт, що Робертс йде у руслі загальної для його часу традиції дає підстави припускати, що цей автор не наважувався на якісь шокуючі експерименти на кшталт Гасконевих “Пригод добродія F.J”, а, навпаки, намагався догодити читацькій аудиторії, запобігливо задовольняючи її естетичні смаки.

Твір Робертса “Феандер...”є типовим зразком ренесансного рицарського роману. Можна припустити, що шалений успіх “Аркадій“ Філіпа Сідні спонукав Робертса вдатися до розробки рицарських мотивів. У своїх розрахунках письменник не помилився: авантюрна стихія пригод і любовні страждання цнотливого лицаря прийшлися до смаку читацькому загалу і роман неодноразово перевидавався (протягом 1595-1617 років вийшли друком чотири видання “Феандера..”).

Пізнші романи Робертса (“Завоювання Почесті“(1598) та “Привітання Девонширу”(1600)) вже навіть у назвах фіксують інтерес автора до осмислення громадсько-соціальних питань. Ці твори характеризуються переорієнтацією письменницької уваги: від зображення світу любовних авантюр і високих почуттів Робертс переходить до опису реальних подій, що мали місце у житті тогочасної Англії.

Таким чином, знайомство з нечисленними відомостями про життєвий і творчий шлях Генрі Робертса дає підстави вважати, що він був типовим письменником демократичної орієнтації. Його памфлети, просякнуті патріотичним пафосом, пожвавлювали інтерес сучасників до зовнішньої та внутрішньої політики англійського уряду. Його романістика, в якій відчувається щире прагнення зацікавити читача динамічною інтригою, великою кількістю сюжетних перипетій та оригінальністю інтерпретації стереотипних жанрових кліше, вочевидь, мала успіх саме у неелітарної читацької аудиторії. Отже, правомірність детального розгляду творчого доробку Генрі Робертса є незаперечною, оскільки системний аналіз поетики творів цього автора не тільки дозволить з’ясувати особливості художнього мислення літераторів, які писали для пересічного англійця, але й сприятиме уточненню існуючих уявлень про естетичні смаки, ціннісні орієнтації та життєві інтереси представників третього стану єлизаветинського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Acts of Privy Council of England, new series, Vol.28,A.D.1597-98, London,1904, 708pp.
2. Calendar of State Papers Domestic Elisabeth 1598-1601 London,1869.
3. A Short-Titled Catalogue of Books printed in England Scotland and Ireland,1475-1640 2nd Edition, vol 2,ed by A.W. Polard.
4. General Catalogue of Printed Books to1955,Vol 21,British Museum.
5. Wright L. Henry Roberts patriotic propagandist and novelist”//Studies in Philology, № 29, 1932, c. 176-199.
6. Davis W. Idea and Act in Elisabethan Prose Fiction, Princeton University Press,1969.
7. Matussek Klaus Dieter Henry Roberts’ “Pheander. The Maiden Knight”. Kritische Edition und Interpretation, Ph. D.,University of Koeln, 1975, 367p.
8. Salzman Paul “English Prose Fiction 1558-1700” A Critical History, Clarendon Press Oxford. 1985,391c.
9. Dictionary of National Biography. Vol. XVI, ed. by L.Steven and S. Lee, 1882 s 1225-1266
10. Baker A. Ernest The history of the English Novel Vol.2, New York,1960,303pp.